

ADI DA ŞİRİN XATİRƏDİR

Üzeyir Hacıbəylinin vəfatının 75-ci ildönümünə həsr olunur

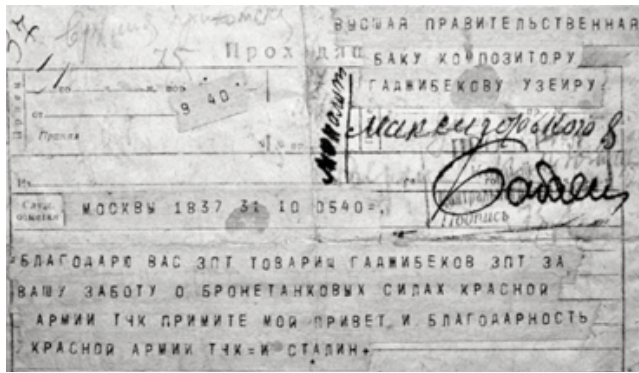
23 Noyabr - Azərbaycan professional musiqisinin banisi, musiqişünas-alim, pedaqoq, Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının yaradıcısı və rektoru (1928-1929, 1939-1948), SSSR Ali Sovetinin deputatı (1937, 1941), SSSR xalq artisti (1938), professor (1940), Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri (1938-1948), Stalin Mükafatı laureatı (1941, 1946), Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü (1945), Müsəlman Şərqində ilk operanın əsasını qoymuş, eləcə də sevilərək dinlənən, tamaşa edilən bir çox əsərlərin və nəhayət Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin müəllifi - Azərbaycan xalqının böyük oğlu Üzeyir bəy Hacıbəylinin vəfatından 75 il ötür. Zəngin tərcümeyi-halı, müxtəlif və mürəkkəb dövrlərdən keçən ömür yolu, çoxcəhətli yaradıcılığı, parlaq şəxsiyyəti, insanpərvərliyi ilə Azərbaycanın musiqi tarixində əvəzolunmaz yeri olan dahi Üzeyir bəy Hacıbəyli Azərbaycan musiqisinin inkişafı tarixində böyük əvəzolunmaz əməyi ilə öz xalqına zəngin bir "Üzeyir dünyası" qoyub getmişdir. "Üzeyir dünyası"nın bir-birini saf məhəbbətlə sevən "Leyli və Məcnun"u, "Mən nə qədər qoca olsam da dəyərəm min cavana" iddiası irəli sürən Məşədi İbadı, gələcək həyat yoldaşını axtarıb tapmaq üçün Arşın malçıya çevrilən Tacir Əsgəri, qəhrəman Koroğlusukimisinləri vardır ki, hər biri öz-özlüyündə ayrıca bir dünyadır. Üzeyir bəy bu sakinlərin xarakter-obrazını musiqinin dili ilə ən maraqlı, ən baxımlı tərzdə dinləyiciyə, tamaşaçıya məhərrətlə təqdim etmişdir və bu sakinlər də öz yaradıcıları kimi ölməz, əbədidirlər. Üzeyir bəyin musiqisinin gözəlliyi, parlaqlığı, möhtəşəmliliyi onun sənətinə, xalqına olan odlu-alovlu sevgisinin, vətənpərvərliyinin və yüksək zövqünün bəhrəsidir. Öyrənib-öyrətmək eşqi və həvəsi ilə yaşayan, daim yeniliklər axtarışında olan Üzeyir bəy mənəvələr və çətinliklərə baxmayaraq yüksək xidmətləri ilə musiqi mədəniyyətinə böyük töhfələr verdi. Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin inkişafı, böyük yüksəlişi dövrü-yeni janr, ifaçılıq vasitələri ilə zənginləşməsi, musiqi kollektivlərinin yaranması uğrunda gecə-gündüz çalışaraqöz parlaq məqsədinə nail oldu. O, təkcə musiqi bəstələmək, əsər yaratmaqla kifayətlənməyərək xalqının maariflənməsi və mədəniyyəti uğrunda amansız bir mübariz olmuş, Azərbaycanda ilk olaraq

Xalq Çalğı Alətləri notlu orkestrini yaratmış, Azərbaycan Dövlət xorunun, ilk simli kvartetin, ilk musiqi məktəbinin və Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının banisi olmuşdur. Görkəmli Azərbaycan şairi, dramaturq, jurnalist, publisist və tərcüməçi Məmməd Səid Ordubadi Üzeyir bəy haqda xatirələrində bu barədə yazırdı:

"...Üzeyir bəy ilə yaxından tanışlığımız 1929-cu illərdən başlandı. O zaman Azərbaycan musiqisinin inkişaf yolları geniş müzakirə olunurdu. Üzeyirbəy bu məsələdə hamıdan artıq rahatsız olur və musiqimizin gələcəyi üçün düşünürdü. Partiya və hökumətin köməyi ilə Üzeyir bəy Azərbaycan radio komitəsinin təşəbbüsü nəticəsində xalq çalğı alətlərindən notlu orkestr düzəltməyə başladı. Həmin bu zamanlarda mən Azərbaycan radio komitəsinin ədəbiyyat şöbəsini təşkil və idarə edirdim. Üzeyirbəylə tez-tez görüşürdüm. Bəzən onun ifaçılarla keçirdiyi məşqlərlə maraqlanırdım və mən Üzeyirin müvəffəqiyyət qazanacağına qəti inanmağa başladım..."

Öz xalqının mədəniyyətini yüksək-lərdə görmək arzusu ona musiqi sənətini professional, möhkəm inşa etməsində cəsarətli, qətiyyətli addımlar atmağa güc verirdi. Üzeyir bəy öz uzaq-görənliyi sayəsində Azərbaycan musiqi sənətinin uzaqdan parlayan inkişaf perspektivlərini görə bilmişdir: "Azərbaycan musiqi sənətinin parlaq inkişaf perspektivləri vardır. Lakin cəsarətli olmaq, yaxşı oxumaq və məhsuldar işləmək lazımdır. Xalqın mədəniyyətini duymaq, onun ümid və arzularının ifadəçisi olmaq, nikbinliyini, əhvali-ruhiyyəsinə musiqi vasitəsi ilə əks etdirmək lazımdır." Bu qiymətli fikirlər bəstəkarın özünə məxsusdur. O dediyi kimi xalqın mədəniyyətini dərinləndirərək onun sevinc və kədərini, arzu və istəklərini öz musiqisində-yaradıcılığında əks etdirmişdir. Üzeyir bəyin sənətin zirvəsinə yüksəlməyinin səbəbi də elə onun xalq yaradıcılığı xəzinəsindən bəhrələnilib, onu xalqa daha yüksək bir səviyyədə çatdırması olmuşdur. Yaradıcılığı boyu Üzeyir bəy istər yüksək zövqlü bəstəkar, istər həqiqəti görə bilən və öz yazılarında kəskin, lakin düşündürücü yumorla tənqid edən bir publisist, istər öz biliklərini sevimli tələbələrə aşılayan və eyni zamanda qayğıkeş ata kimi müdrik nəsihətlərini, köməyini əsirgəməyən pedaqoq, istərsə də görkəmli ictimai

mai xadim kimi daim xalqına vicdanla, ləyaqətlə xidmət etmişdir. Musiqi əsərlərində vətənə hədsiz məhəbbət, mərdlik duyğularını tərənnüm edən Üzeyir Hacıbəyli Böyük Vətən müharibəsi günlərində Azərbaycan xalqının igid oğullarını "Yaxşı yol" deyərək cəbhəyə yola salır, öz "Çağırış"ı ilə "Şəfqət bacısı"nı Vətən ordusuna kömək etməyə dəvət edirdi. Həmçinin bununla kifayətlənməyərək, orduya öz şəxsi hesabına maddi yardımını da əsirgəməzdi. Bu səbəblə İ.V.Stalinin Üzeyir bəyə göndərdiyi teleqram bu gün bəstəkarın ev muzeyində qorunan, Üzeyir bəyin yaradıcılığı və fəaliyyətinin əksi olan unikal sənədlər sırasındadır. "Yoldaş Hacıbəyov! Qızıl ordunun zirehli tank qüvvələrinə göstərdiyiniz qayğıya görə Sizə minnətdarlığımı bildirirəm. Mənim Salamımı və Qızıl ordunun təşəkkürünü qəbul edin.

İ.V.Stalin "

Onun haqda deyilən sözləri dinlədikcə, yazılan xatirələri oxuduqca, sadə və təvəzökarlığı, mehribanlığı, eyni zamanda mübarizliyi və qətiyyətliyi nurlu simasında əks olunan fotosəkillərinə baxdıqca və bir də ecazkar musiqisini dinlədikcə gözünün önündə bütün insani keyfiyyətləri ilə canlandıraraq ona öz təşəkkürünü bildirmək, xatirəsinin nə qədər əziz və əbədi olduğunu demək istəyirsən.

Üzeyir Hacıbəylinin xatirəsinə əbədiləşdirmək haqqında Azərbaycan Nazirlər Sovetinin 16 fevral 1949-cu il tarixli 92 nömrəli qərarında Ü.Hacıbəylinin arxivinin və əlyazmalarının toplanılıb, onların lazımı qaydada saxlanılması və öyrənilməsinin təmin edilməsi; Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasına, Bakı şəhərində Azadlıq küçəsinə (ulıüa Svobodı), Naxçıvan müəllimlər institutuna, Şuşa şəhərində orta məktəbə Üzeyir Hacıbəylinin adının verilməsi; Bakı şəhərində keçmiş Ketsxoveli indiki Şamil Əzizbəyov küçəsində 75 nömrəli evdə və Şuşa şəhərində Ü.Hacıbəylinin ev muzeylərini yaratmaq və Hüsü Hacıyev küçəsindəki "Monolit" binasında xatirə lövhəsinin qoyulması təşəkkürdür. Üzeyir Hacıbəyli 1915-1942-ci illər ərzində hal-hazırda muzey kimi fəaliyyət göstərən evdə yaşayıb yaratmış, daha sonra isə Bakının indiki Azərbaycan prospekti ilə İstiqlaliyyət küçəsinin kəsişməsində yerləşən "Monolit" binasına köçmüş və ömrünün sonuna kimi (1948) həyat yoldaşı Məleykə xanımla burada yaşamışdır.

Bəstəkarın evinin (Şamil Əzizbəyov küç. 6769) muzey kimi fəaliyyətə başlamasının 48 ilidir. Azərbaycan xalqının yetirdiyi bu böyük şəxsiyyətin qoyub getdiyi mənəvi sərəvət də məhz onun ev muzeyində qorunub saxlanılır. Muzey 20 noyabr 1975-ci il

tarixdə Ümumilli lider (o zaman Azərbaycan Kommunist Partiyasının I katibi vəzifəsində çalışan) Heydər Əliyevin yaxından köməyi və səyi nəticəsində Bakıda Şamil Əzizbəyov küçəsi (keçmiş Verxnyaya Priyutskaya, sonra Ketsxoveli) ev 67-də dahi bəstəkarın yaşadığı evdə təşkil olunmuşdur. Onun ruhunu yaşadan ilk ev muzeyi isə Şuşada uşaqlıq illərinin keçdiyi evdə 1959-cu ildə açılmışdı. Bəstəkarın mənalı və zəngin həyat yolunu böyük məhəbbətlə əks etdirən Bakıdakı ev muzeyi, bu ocaq əlbəttə ki, müqəddəs olmaya bilməz. Onun bu evdə əlinin toxunduğu hər bir əşyası - kitab dolabındakı kitabları, skripkasi, barmaqlarının toxunaraq "Koroğlu"nun ilk notlarını yaratdığı royali, iş masası, hətta adicə qələmi belə... Yox, yox...! O qələm artıq Üzeyir bəyin sağlığında öz adiliyindən çıxmış və sahibinin ucaldığı zirvəyə qədər ucala bilmişdir. Çünki o qələm Üzeyir bəyin ürəyindən gələn musiqini not vərəqlərinə köçürərək əbədiləşdirib bu günümüzün misilsiz eksponatına çevirmişdir. Vaxtilə gözəl şairimiz Bəxtiyar Vahabzadənin dediyi sözlərini bu gün kitablarında, xatirələrdə sevə-sevə oxuyuruq: "...Mənim üçün Üzeyir bəy bir dünyadır. Birinci növbədə ona görə ki, bu böyük insan özünün də milli varlığının üzərində boy atdı, ucaldı. Üzeyirbəy sənətdəki kimi ilk növbədə şəxsiyyətdir, vətəndaşdır. Onun adına yaradılmış muzey xalqımızın pərəstiş yeri, inam ocağı olmalıdır. Bu muzeyi təşkil edənlərə eşq olsun".

Hərdən düşünürsən ki, bu evin divarlarının danışmağa dili olsaydı, yəqin ki, Üzeyir bəy haqda ən şirin, ən maraqlı xatirələri məhz onlar bizə danışardı. Axı onlar Üzeyir bəyin öz dostları, həmkarları ilə birgə bu evdə yaradıcılıq görüşlərinin, məzəli, şirin söhbətlərinin şahidi olublar.

Üzeyir bəyin ömür yolu vərəqləndikcə insan heyrətə gəlir. Çoxşaxəli fəaliyyəti ilə - bəstəkar, musiqişünas-alim, publisist, dramaturq, pedaqoq, ictimai xadim kimifəaliyyəti vəhər kəsə öz kömək əlini uzadan bir insan kimi neçə-neçə şair və yazıçıların-görkəmli şəxsiyyətlərin qələmini dilə gətirmişdir. Onun haqqında deyilən sözlər, yazılan yazılar bitmir, tükənmir. Vəfatından sarsılan çiyin-çiyinə çalışdığı dostu, görkəmli xalq şairi Səməd Vurğun "Eşq olsun sənətkara!" şeirində öz qəlb sarsıntısını, üzüntüsünü bütünlüklə əks etdirmişdir:

...Ölüm sevinməsin qoy, ömrünü vermir bəda El qədrini canından daha əziz bilənlər.

Şirin bir xatirətək qalacaqdır dünyada Sevərək yaşayanlar, sevilərək ölənlər...

Mən bu kiçik şeirimi yazıram göz yaşımlla, Çünki vidalaşırıam bir ürək sirdaşımlla.

1948-ci ilin 23 noyabrında Üzeyir bəy uzun sürən xəstəlikdən sonra vəfat edir. Üzeyir Hacıbəylinin simasında musiqi incəsənəti təkcə istedadlı bəstəkarını deyil, həmçinin nəhəng alim və nəzəriyyəçi, Azərbaycan musiqisinin parlaq zəkali tədqiqatçısını itirmişdir.

(Davamı 7-ci səhifədə)

ADI DA ŞİRİN XATİRƏDİR

(Əvvəli 6-cı səhifədə)

Çox səxavətli, əliaçıq, xalqını sevən bu sənətkar xalq tərəfindən də sevilirdi. 1948-ci il noyabrın 24-də mərhumun dəfn edildiyi gün xalq böyük alimə olan sevgisini nümayiş etdirdi. Bəstəkarın vəfatından 75 il ötməsinə baxmayaraq, həmin gündən qalan fotoşəkillərə baxdıqca, çoxlu sayda göndərilmiş başsağlığı teleqramlarını oxuduqca o günün kədərini, ağırlığını daha aydın, dərindən duyursan. Leningrad Ali dəniz Yolları məktəbində, Leningrad Su Nəqliyyat Mühəndisləri institutunda və Leningrad Rabitə institutunda təhsil alan azərbaycanlı tələbələr tərəfindən 1948-ci ilin 24 noyabrında “-Kommunist” redaksiyasına göndərilmiş başsağlığı məktubunda oxuyuruq: “*Dünən radio vasitəsilə verilən son xəbərlərdə Azərbaycanın ən gözəl bəstəkarı SSRİ-nin xalq artisti Üzeyir Hacıbəyovun vəfatını eşidib, pərişan olduq. Odur ki, xahiş*

edirik ki, Leningrad ali məktəblərinin tələbələri adından onun ailəsinə başsağlığı verin.” Biz fəxr edirik ki, bu gün Azərbaycan Respublikasının üçrəngli bayrağı da zirvələrdə məhz Üzeyir bəyin ölməz musiqisinin - yazdığı himnin sədaları altında şərəflə dalğalanır. Biz, onun yazdığı musiqi əsərlərinin janrından, formasından və nəhayət səslənmə müddətindən (sürəsindən) asılı olmayaraq, bu doğma musiqini dinləməyə nəinki borcluyuq, bu musiqi bizim qanımızda canımızda səslənir. Üzeyir bəyin yaradıcılığı, onun yaratdığı musiqiləri, əsərləri toxunulmazdır. Biz daim bu böyük şəxsiyyətin adını yüksəklərdə tutmalı, qoyub getdiyi mənəvi sərvəti onun adına layiq qorumalı, gələcək üçün yaşatmalıyıq.

*Aytən EYVAZOVA,
Üzeyir Hacıbəylinin
ev-muzeyinin fond müdiri.*